

Tilbagebetaling af ydelser efter serviceloven

af konsulent Erik Jappe

Kan en kommune kræve tilbagebetaling af ydelser bevilget efter serviceloven? Dette spørgsmål får vi nogle gange i DUKH. Svaret er ja, det kan en kommune godt, men kun når betingelserne herfor er opfyldt. I dette nr. af praksisnyt redegøres der for tilbagebetalingsbetingelserne i serviceloven.

Lovgivning m.v.

Efter [servicelovens](#) § 164 træffer kommunalbestyrelsen afgørelse om tilbagebetaling,

1. når en person mod bedre vidende har undladt at give oplysninger som krævet i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, *eller*
2. når en person a) mod bedre vidende b) uberettiget har modtaget hjælp efter denne lov.

Det er kommunen, der skal godtgøre, at tilbagebetalingspligten foreligger.

Bemærk, at efter [retssikkerhedslovens](#) § 11 c, stk. 1, nr. 4 kan kommunen i sager om tilbagebetaling af sociale ydelser indhente oplysninger, herunder fortrolige oplysninger, til brug for sagen uden samtykke fra borgeren. Bestemmelsen gælder kun selve tilbagebetalingssagen.

Foruden tilbagebetalingsbestemmelsen i servicelovens § 164 findes der andre muligheder for en kommune for at rette et tilbagebetalingskrav mod en borger. Bl.a. disse to:

Dobbeltforsørgelsesprincippet: En ulovbestemt regel om, at der skal ske tilbagebetaling af ydelser, hvis der er tale om dobbeltforsørgelse (se eks. senere).

Condictio indebiti: En ulovbestemt formueretlig grundsætning om tilbagesøgning (condictio indebiti) f.eks. på grund af fejludbetaling (se eks. senere).

Socialt bedrageri

Efter [retssikkerhedslovens](#) § 12 b gælder det, at medmindre højere straf kan idømmes efter anden lovgivning, straffes med bøde den, der ved *grov uagtsomhed* fremkalder, bestyrker eller udnytter en vildfarelse hos myndigheden ved at afgive urigtige eller vildledende oplysninger eller ved at undlade at give oplysninger om forhold, der har betydning for hjælpen, jf. § 11, stk. 1, nr. 1, og stk. 2, og derved påfører myndigheden et formuetab.

Efter samme lovs § 12 skal kommunen give borgeren skriftlig besked om muligheden for, at borgeren kan blive mødt med et tilbagebetalingskrav og eventuelt blive tiltalt for overtrædelse af straffelovens § 289 a og efter § 12 b, hvis

borgeren ikke oplyser om ændringer, der kan have betydning for hjælpen. Læs evt. mere om socialt bedrageri i [retssikkerhedsvejledningen](#) kap. 20.

Borgerens oplysningspligt

Efter [retssikkerhedslovens](#) § 11, stk. 2 har borgere, der får hjælp, pligt til at oplyse om ændringer, der kan have betydning for hjælpen, ligesom borgeren i en ansøgningssituation skal medvirke til at få de oplysninger frem, som er nødvendige for at afgøre, hvilken hjælp borgeren er berettiget til (§ 11, stk. 1, nr. 1).

Kommunens oplysningspligt

Efter [retssikkerhedslovens](#) § 12, nr. 4 skal kommunen give borgeren skriftlig besked om, hvilke typer af ændringer der kan have betydning for hjælpen. I [retssikkerhedsvejledningen](#) pkt. 176 er det bl.a. anført:

”Det er væsentligt, at borgeren får klar besked om sin oplysningspligt og konsekvenserne af, at der ikke oplyses om ændringer. Der skal ikke for borgeren opstå situationer, der kan mistænkeliggøre pågældende. For myndighederne kan mangelfuld orientering om oplysningspligten betyde, at hjælpen ikke kan betragtes som modtaget mod bedre vidende Det er således myndigheden, der skal kunne dokumentere, at borgeren har fået vejledning om sin oplysningspligt, og at vejledningen har været tilstrækkelig præcis til, at vedkommende burde forstå, hvilke ændringer der skal meldes tilbage om.”

Ond tro/mod bedre vidende

I begrebet ond tro ligger, at en borger

- var klar over *eller*
- burde være klar over,

at borgeren ikke var berettiget til den udbetalte ydelse. Det kan f.eks. være tilfældet, hvis en borger har tilbageholdt oplysninger over for kommunen, og borgeren var klar over, at de tilbageholdte oplysninger kunne have betydning for den modtagne hjælp.

Med urette/uberettiget

I dette begreb ligger, at borgeren ikke ville have været berettiget til den modtagne hjælp, hvis kommunen havde været i besiddelse af alle relevante oplysninger. Fra [retssikkerhedsvejledningen](#) pkt. 151:

”Kravet om, at ydelsen er modtaget med ”urette” betyder, at der skal være en sammenhæng mellem udbetalingen af ydelsen og den forkerte eller manglende oplysning.”

Krav om tilbagebetaling

Krav om tilbagebetaling kan rejses, når begge betingelser ovenstående betingelser er opfyldt, dvs. der skal være tale om, at en ydelse er modtaget med urette, og borgeren var eller burde have været vidende om (ond tro), at grundlaget for udbetaling af ydelsen ikke var til stede.

Pligt til at rejse tilbagebetalings sag

Kommunen har pligt til at rejse sag om tilbagebetaling, hvis betingelserne herfor er opfyldt. Det fremgår bl.a. af [retssikkerhedsvejledningen](#):

”152. En myndighed har pligt til at rejse en sag om tilbagebetaling, hvis myndigheden har en begrundet formodning om, at borgeren i en periode har modtaget en ydelse med urette, og borgeren har været vidende om dette. Det skyldes, at myndighederne kun har hjemmel til at tildele ydelser til de borgere, der opfylder lovens betingelser for at modtage hjælpen.”

Hvis kommunen fejlagtigt har udbetalt for meget hjælp

[Principafgørelse C-38-00](#) omhandler to sager (merudgiftsydelse/tabt arbejdsfortjeneste) om tilbagebetaling, hvor kommunen ved en administrativ fejl havde udbetalt for meget i hjælp. I begge sager havde ansøgerne opfyldt deres oplysningspligt over for kommunen. Hjælpen var endvidere modtaget med urette i de to sager.

”I sag nr. 1 var det ikke godtgjort, at ansøger mod bedre vidende havde modtaget et for stort beløb til dækning af merudgifter ved forsørgelsen af sin søn. Ankestyrelsen lagde vægt på at merudgiftsydelsen blev sat direkte ind på ansøgers konto uden at der samtidig blev tilsendt en meddelelse om beløbets størrelse og specifikation heraf. Desuden var størrelsen af det uberettiget modtagne månedlige beløb ikke så markant, at ansøger måtte vide, at der var tale om et for stort beløb. Kommunen var derfor nærmest til at bære risikoen for fejludbetalingen, som alene skyldtes kommunens forhold.

I sag nr. 2 var det heller ikke godtgjort, at ansøger mod bedre vidende havde modtaget et for stort beløb til dækning af tabt arbejdsfortjeneste i forbindelse med forsørgelsen af sin søn. Ankestyrelsen lagde vægt på, at fejludbetalingen alene skyldtes kommunens forhold, og fandt at kommunen var nærmest til at bære risikoen for fejludbetalingen.”

Hvis kommunen således udbetaler ydelser fejlagtigt, er udgangspunktet, at der ikke kan kræves tilbagebetaling af den for meget udbetalte hjælp, hvis borgeren har opfyldt sin oplysningspligt, og der ikke er tale om et så markant beløb, hvor borgeren burde have indset, at der var tale om en fejl.

I DUKH er vi bekendt med en afgørelse truffet af Ankestyrelsen, hvor en borger, der arbejdede 15 timer om ugen, ikke skulle tilbagebetale tabt arbejdsfortjeneste, uanset at borgeren i knap 2 år modtog tabt arbejdsfortjeneste med 37 timer om ugen.

Det stod klart, at borgeren uberettiget havde modtaget ydelsen, men det stod samtidigt klart, at borgeren havde

opfyldt sin oplysningspligt, og at der var tale om en kommunal sagsbehandlingsfejl. Endelig blev der lagt vægt på, at borgerens løn havde været uigennemskuelig pga. et for stort personfradrag. Ankestyrelsen fandt således, at betingelserne i servicelovens § 164 ikke var opfyldt. Fra afgørelsen i øvrigt:

”Vi bemærker, at vi ved vores afgørelse ikke har taget stilling til, om der kan ske tilbagebetaling efter ulovbestemte retsprincipper.”

I den konkrete sag var det således op til kommunen at beslutte, om den ville undersøge og træffe afgørelse på ulovbestemt grundlag, f.eks. efter dobbeltforsørgelsesprincippet.

Ved manglende/mangelfuld vejledning

I [principafgørelse 22-18](#) har Ankestyrelsen fastslået, at manglende eller mangelfuld vejledning fra kommunens side kan have betydning for vurdering af tilbagebetalingspligten. Fra afgørelsen:

”Manglende eller mangelfuld vejledning fra kommunens side kan efter omstændighederne føre til, at borgeren skal stilles, som om kommunen havde ydet korrekt og fyldestgørende vejledning. Det kan fx betyde, at borgeren er berettiget til hjælp fra et tidligere tidspunkt end ansøgningstidspunktet, eller det kan få betydning for vurderingen af, om en borger, der uberettiget har modtaget ydelser, også har modtaget ydelserne mod bedre vidende.”

Dobbeltforsørgelsesprincippet

Det er et ulovbestemt retsprincip, at der skal ske tilbagebetaling af ydelser, hvis der er tale om dobbeltforsørgelse. Det forudsætter, at de to ydelser dækker samme forsørgelsesbehov eller er en følge af samme begivenhed og i øvrigt dækker samme tidsrum.

I [principafgørelse 11-15](#) er der omtalt en sag, hvor de to ydelser ikke er en følge af samme begivenhed, men dækker samme forsørgelsesbehov. Fra afgørelsen:

”Der er i den konkrete sag tale om dobbeltforsørgelse, selv om de to ydelser ikke er en følge af samme begivenhed, idet de dækker samme forsørgelsesbehov.

Ansøger modtog tabt arbejdsfortjeneste på baggrund af sønnens sygdom. Ansøger modtog samtidig løbende udbetalinger fra en pensionsordning på baggrund af sin egen nedsatte arbejdsevne. Der skulle derfor ske tilbagebetaling af den for meget modtagne tabte arbejdsfortjeneste.”

Condictio indebiti: Hvis kommunen glemmer at opkræve betaling

I [principafgørelse C-41-05](#) er omtalt en sag, hvor kommunen i en periode ikke får opkrævet betaling for madservice, som en ældre tiltagende dement kvinde var berettiget til. Spørgsmålet var, om tilbagebetalingskravet skulle afgøres ud fra servicelovens regler om tilbagebetaling eller ud fra almindelige formueretlige regler. Fra afgørelsen:

”Da kvinden var berettiget til ydelsen, var der ikke hjemmel i serviceloven til tilbagesøgning på grund af fejludbetaling.

*Tilbagesøgning på grund af fejludbetaling skulle ske ud fra den almindelige formueretlige retsgrundsætning om *condictio indebiti*.*

*For at kunne kræve det fejlagtigt modtagne beløb tilbage efter de ulovbestemte regler om *condictio indebiti*, skulle kvinden have indset eller burde have indset, at der forelå fejl. Desuden måtte ydelsen ikke have været bestemt til almindelige leveomkostninger, hvilket var tilfældet for pension, understøttelse og underholdsbidrag.*

*Ankestyrelsen traf afgørelse efter reglerne om *condictio indebiti* og fandt, at det ikke var godtgjort, at kvinden burde have indset, at der ikke blev trukket betaling for madservice.”*

Opkrævning af tilbagebetalingskrav

Efter servicelovens § 165 opkræves tilbagebetalingsbeløbet af kommunen efter regler fastsat af børne- og socialministeren i samråd med skatteministeren. Det kan herunder fastsættes, at en betalingsaftale bortfalder, hvis skyldneren trods påkrav udebliver med ydelser.

De nærmere regler er fastsat i [Bekendtgørelse om kommunalbestyrelsens opkrævning af tilbagebetalingskrav efter lov om social service](#).

Efter § 165, stk. 2 bortfalder tilbagebetalingskravet, når der er gået 5 år efter hjælpens ophør, uden at der har været økonomisk mulighed for at gennemføre kravet.

Afrunding

En kommune kan kræve en ydelse bevilget efter serviceloven tilbagebetalt, når en borger mod bedre vidende og uberegtiget har modtaget den pågældende ydelse.

Hvis en borger har opfyldt sin oplysningspligt, og kommunen alligevel fejludbetaler en ydelse til borgeren, vil kommunen ikke i alle tilfælde kunne kræve ydelsen tilbagebetalt. Det vil bl.a. afhænge af, om borgeren burde have indset, at der var tale om en fejludbetaling.

Hvis en borger bevidst afgiver forkerte oplysninger til kommunen for at få tildelt en ydelse efter serviceloven og dermed begår socialt bedrageri, vil der kunne blive tale om bødestraf/fængselsstraf.

Endelig findes der flere ulovbestemte retsprincipper som f.eks. dobbeltforsørgelsesprincippet, der også finder anvendelse i sager om tilbagebetaling af ydelser efter serviceloven.